

નદી રોશની

બનામે ખુદા.

ધી ખ્યાકુલ ભારત થીએટ્રીકલ કુંઠ લીં

ઝોફ મીરટ,

અનસી અખાસઅલીની કસાયેલી કલમથી
લખાયેલો ખાસ ખેલ.

Reg. No. 186.

નદી રોશની.

છપાવી પ્રસીદ્ધ કરનાર. 23-11-1923

જી. કે. ચોધરી.

મનેજીંગ ડાયરેક્ટર.

કે. કે. કોલ.

જનરલ મેનેજર.

ધી ખ્યાકુલ ભારત થીએટ્રીકલ કુંઠ લીં ઝોફ મીરટ
હાલ સુકામ-અમદાવાદ ખાસ્તર થીયેટર-ધીકાંટા.

ડાયરેક્ટર. મી.-ચુનીલાલ નાયક

સને ૧૯૨૩

પ્રત ૧૦૦૦

મૂલ્ય ૦-૪-૦

૧૨૦૦૩

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કીર્તિચર્ચા સંગ્રહ
૧૧૭૭૩
૬૩૬૮૩૫

૧૧-૧૧-૬૬

આ ચોપડી “શ્રી જૈન એડવોકેટ પ્રી. પ્રેસમાં શા. ચીમનલાલ
ગોકલદાસે છાપી છે. ધીકાંટાવાડી—અમદાવાદ.”

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૨૦૮૩ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ નવ શેશની

વિષય ૬૪૬૮: ૨-૧ ૩૬૮

નાટકનો સાર

પહેલો ડ્રાપ.

પ્રવેશ ૧ મો—ખીરેન્દ્રનું મકાન. ખીરેન્દ્ર પોતાની ગરીબી હાલતથી અત્યંત દુખી થઈ વેપાર-ધંધા માટે આસ્ટ્રેલિયા જાય છે અને પોતાની સ્ત્રી મનોરમાને પોતાના ઘરઠા વહાદાર મુસલમાન નોકર ઇકરામને બરોસે સોંપી જાય છે.

પ્રવેશ ૨ જો—સીન ટ્રાન્સફર, બગીચો કામીનીનો પોતાની સખીયો સાથે હાસ્યવિનોદ, કામીનીનું લગ્ન મોહનસીંહ સાથે કરવાના વિચારમાં સર પ્રતાપનો અજીતસીંહ સાથે પ્રવેશ. પોતાના મિત્ર ખીરેન્દ્રની યાદમાં મોહનસીંહનું આવવું મિત્રના વિયોગમાં કામીનીના લગ્ન મુલતવી રાખવા. સર પ્રતાપનું નારાજ થઈ અજીતસીંહને કામીની આપવા વચન આપવું.

પ્રવેશ ૩ જો—કામીક. મુસટરાયનું મકાન ઝેન્યુએટ અનેલો બાપુ ઝપસટરાય પોતાની અબણ સ્ત્રી ઉપર અફસોસ કરે છે મુસટરાયની શીખામણ, પથર ઉપર પાણી. શુશીલાનું આવવું બાપુનું બહાવવા માટે શુશીલાને કાલાવાલા કરવા, છેવટે પગે પડવું. મુસટરાય ને આવતા જોઈ શુશીલાનું નાશી જવું મુસટરાયનું આવવું પોતાને પગે લાગેલા જોઈ મુસટરાયનું મુશ થવું ઝપસટરાયનું મુસટરાયને શુશીલા સમજી ગળે લગાડવું, શુશીલાની જગ્યાએ પોતાના બાપને જોઈ નાશી જવું. બાપનો ગુસ્સો.

પ્રવેશ ૪ થો—આસ્ટ્રેલીયાનો પહાડ. ખીરેન્દ્ર હીંદુસ્તાની મળુરો સાથે પહાડમાં સોનાની ખાણની તપાસ કરે છે. ચાર મહિનાથી મળુરો ન મળવાથી મળુરો કામ કરવાની ના પાડે છે ને ખીરેન્દ્ર પાસે કરેલી મળુરોના પૈસા માંગે છે. ખીરેન્દ્રની લાચારી. મળુરોનો જીલ્લમ. હિંદુ ભાઈઓપર મુસલમાન મળુરોની વહાદારી.

પ્રવેશ ૫ મો.—ટ્રાન્સફર. ખીરેન્દ્રનું મકાન. અજીતસીંહ છપાવેલી ખીરેન્દ્રના મરણની જીઠી ખબર મનોરમા સમાચાર પત્રમાં વાંચે છે. મનોરમાંનું કલ્પાંત, અજીતસીંહનું આવવું, સર પ્રતાપ સાથે લગ્ન કરવા કહેવું, મનોરમાએ ચોકખી ના પાડવી ભારતમાતાનું પ્રગટ થવું. ખીરેન્દ્રના આવવાનો દીલાસો. કલીયુગનું પ્રગટ થવું, મનોરમાને ભરમાવવી, સર પ્રતાપ સાથે લગ્ન કરવા તૈયાર થવું, ઇકરામનું આવવું.

મનોરમાને શીખ. ઇકરામને ધક્કો મારી કાઢી ચુકવા મનોરમાએ અજી-
તને કહેવું. ટેપ્સો.

પ્રવેશ ૬ ટો. — ઝપસટરાય પોતાની સ્ત્રીને વશ કરવા માટે રસી-
કલાલને કાઢી યુક્તિ બતાવવા કહે છે. રસીકલાલ એક વશીકરણ મંત્ર
“અચ્છા” બતાવે છે બાદ મોહીનીનું આવવું. દંપતીનો હાસ્ય-વિનોદ.

પ્રવેશ ૭ મો. — અશ્ટ્રેલીયાના પહાડમાં બીરે દ્રની આખરી કર-
ણાજનક સ્થિતિ મોતની તૈયારી સીન ટ્રાન્સફર - સ્વર્ગનો અભૌતિક
દેખાવ, શ્રીકૃષ્ણભગવાનનું પ્રગટ થવું. ટેપ્સો.

ક્રાંતિ ૨ જો.

પ્રવેશ ૧ જો. — સર પ્રતાપનું મકાન કામીનીના જગનની ધાન્યુમ
કામીનીની દસી માલતીનો યુક્તિ અજીતસીંહ તથા સર પ્રતાપનું
આવવું, મોહનસીંહનું કામીનીને મળવા આવવું, સર પ્રતાપે મેહન-
સીંહને અપમાન કરવું, હુપાઈને કામીનીએ મોહનસીંહને મળવું.

પ્રવેશ ૨ જો. — રસ્તો, માત્રદાર બનેલો બીરેન્દ્ર નુહીનની સાથે
આવે છે પોલીસના ડંડમાં ઇકરામનું આવવું, અરસપરસ ઝાળખાણ
આનંદ કામીનીને લાઈ મોહનસીંહનું આવવું, મીત્રની ભેટ.

પ્રવેશ ૩ જો. — સર પ્રતાપનું મકાન, સાધુના વેસમાં ઇકરામનું
મનોરમા પાસે આવવું, બીરેન્દ્ર જીવે છે, તેવા ખખર આપી ચાલ્યા
જવું, મનોરમાનું બેહેશ થવું, સર પ્રતાપનું નોકળવું, કામીની ડાકટ-
રના વેશમાં બને બીરેન્દ્ર કંપાઈન્ડર બની આવે છે, મેળાપા ગમરાટ.

પ્રવેશ ૪ જો. — ખુસટરાયનું મકાન શુશીલાનો બગાવો, ઝપસ-
ટરાય “અચ્છા” નો મંત્ર અજમાવે છે, શુશીલાનું પિયર જવું, ઝપ-
સટરાય શુશીલાને મંગી ગયેલી સમજી દારોગાને લાઈ આવે છે,
બેટાળો, ખુસટરાય કેદ.

પ્રવેશ ૫ મો. — કામીનીની દાસી પોતાના સાસરે અજીતને ત્યાં
દાસીયો સાથે વિનોદ કરતી દેખાય છે અજીત આવી તેનું મુખ્યકમળ
જોઈ ચકિત થાય છે.

પ્રવેશ ૬ ટો. — ચાંદનીરાત, બગીચાનો દેખાવ, શુસ્સામાં મનો-
રમાએ બીરેન્દ્ર ઉપર વેર લેવા આવવું. બીરેન્દ્ર ઉપર ધા કરવા જવું,
એકાએક અકરમે આવી બચાવ કરેલો, અજીત આવે છે, અજીતને

મનોરમાને ઉશ્કેરવું, મારામારી, બીરેન્દ્રને છળકપટથી કુવામાં ફેંકવો,
બચાવ, ટેપ્સો.

ફૂલ ૩ નો.

પ્રવેશ ૧ થો.—બગીચો. મનોરમા અને અજીતની બીજી છલકપટ ની બાજી માલતી આવી અજીતને ધોખરો કરવો અને લાઇ જવો. સર પ્રતાપને મારી નાંખવાના મનોરમાના વિચાર. સર પ્રતાપનું આવવું તેનું અપમાન થયેથી ગાંડો બેની બન્ય છે. મનોરમાએ પાણીને ૧ દશે ઝેર પાવું. મહોત. ટેપ્સો.

પ્રવેશ ૨ નો — બીરેન્દ્ર સુતેલો છે. મનોરમા આવી છુપો લા કરવા બન્ય છે. શિકરમ બચાવી લે છે અજીત આવી અકરમ સાથે લડે છે. અજીતનું મહોત થવું. ઝલીલ થઇ ચાલ્યા જવું.

પ્રવેશ ૩ નો.—મનોરમાએ ઇન્સ્પેક્ટરનો વેષ અને અજીતે જમાદારનો વેષ ધારણ કરવો. અકરમને બોલાવવો. સર પ્રતાપના પુન વિષે વાતચીત. ચાહમાં અકરમને ઝેર દેવાનો ઠાવપેય. જુલજુલ મણી અજીતનું મહોત.

પ્રવેશ ૪ થો.—રસિકલાલનું મકાન. રસિકલાલ અને મે હિની ના પ્રેમવિનોદ ફોજદારના આગ્યાની ખબર મળેટ રસિકલાલે સ્ત્રીના વેષ લેવો રસિકલાલને સ્ત્રીના વેષમાં જોઇ ફોજદારે આશંક થવું પોલીસની ધરપકડ, ગોટાલાનો ફેંસલો આનંદ ? ?

પ્રવેશ ૫ થો.—મનોરમાનું યુધરીજવું. સખીચો સાથે ચરખો કાંતતી દેખાય છે. વીરેન્દ્રનું ભગવાવેશે આવવું પોતાની દોલ અને આશ્રમમાં આપે છે. મોહનસીંગ અને કામીનીનો ફરીથી હસ્તમેલાપ.

આનંદ

આનંદ

આનંદ

॥ श्री १॥

નર્દરોશની.

ખેલના,

ગાયનો.

(૧)

નટીઓ--વારી બલહારી તેરી કુહરતકી શુભકારી,
દાયમકી સરહારી કુલ રહી હય કયસી ચે કુલવારી
.....વારી.

સકલ જગતકા સરજનહારી,
હીન દુઃખીયોંકા પાલનહારી;
નિશદીન જપને નામ તુમેહારી,
પારકશે અબ બેડા હમા....રા...વારી.
ચમ ચમ ચમકત અપાર માયા,
વચસે તુને આકાશ બનાયા,
કર્શ બીછાયા શમા જલાયા,
બાહલ રીમઝીમ જલ બરસા.....વારી,

૨

મનોરમા-પ્રીતમજી હૈ રસિયા,
પ્રાણપીયુ ગર બકે બસોતુમ સાત સમુંદર પા...ર.
ડુબત ડુબત પયરકે આવું લાખ મીલે મજધાર
૨.....પ્રીતમજી.

દરશનકે તેરે બનકે પંખેડે આવું સોસોખા...ર
નયનનકે તેરે અરણ્ય લગાવું પાંખજો હે કરતારે
.....પ્રીતમજી.

સહુલીયોં-મ્રમળ પ્રેમ રસલીની મૃગનયની સુદ સુદ
કહા બીસરાઈ.

રયાની અણુણી મદન મદમાતી કીસને તુછે
ભરમાઈ પહેન...સુદ

કામિની-ઘરતજ કર સખી સરવર તટપર જલકીડકો આધ
અંપાકી સીતલ છાયામે ઠાડે કુંવર કન્હાઈ
હરસ હરસ હરસકર પરસકર લોચન ખ્યાસ બુઝાઈ
પહેન...સુદ૦

કામિની-મગ પુછનકો રસિક લંવરકે વિકટ ગઈ મતવારી
સાહેલીયોં-ચ ગે નયન છીપે નહિ આહે લાખ ચુપાવો ખ્યારી
કહું બીગડી અલકેં સગની કયોં કુલવેણી
વીખરાઈ પહેન...સુદ૦

૪

સાહેલીયોં-તેરી છબી અઈબદની કામિની.

બસતને ચુરાઈ (૩)

બેલા ગેંદા ગુલાબ કેતકી કેસર કંબરર,
કામદેવકી કમાન મલયસે મીલી બયાર
તેરીહી સુવાસસે સુગંધી સખને પાઈ (૩)
કલીયાં સખ સુરકુરાયે ડાલી તાલીયાં જળયે
કુંજ કુંજ બ્રવર પુંજ ગુંજ મદન મંત્ર ગાયે
તેરા સ્વર કોકીલલે, કલરવ કર ગાયે (૩)

૫

નાચનાસીચો-સાગર છલકે બલકે બાદલસે મેહ બરસે મયકા
સાહી છના તરસે બલકે...સાગર.

રંગીલે રસીલે જામ.

ભર ભર પીયો પીયો સાયઆલી સુકામ.
મયે ગુલશન સદા હયો હયો.

૮

હરકી હયાસે કુલે ફલે ગુલશન.

યે અમન અમન સંજન મોહનસે ખીલાડો

સદા...સંગર.

૬

જપસટરાય-જસકો ફુગ્ગો હોના હોતો શાદી કરે અયચી

અવારીયે નારી મીલી કયસી

મુઝે તો ઉસ્સે નફરત હય,

ઉસકો મુઝસે આહત હય,

બાપને પી અયની પી તરત હય.

ધધર ન દેના કીસીકો મેરી જોડ જયસી.

ખી. ઓ. ઓલ ઓલ. ખી હુ મે,

ઝોર વોતો હે અનાડી.

લાનટકે લાયક હય નારી.

હો ગધ મેરી ખવારી,

ખસ જોડકી અયસી તયસી,

૭

મનોરમા-પ્રીતમ નહિ આત, પીડા નહિ જાત.

રહેકર ખીરહુ તાપ, મુખાયો ગાત-પ્રીતમ.

ઉનખીન નાહી બાત; મુખકી કોઈ બાત,

ખીતત ન દીન, હાય કટતી ન રાત-પ્રીતમ

૮

મોહીની-પાન ખાઓને ન પ્રાણ નાથજી મેં વારી જાઉં

રસિકલા -તુમ્હી ખીલાવો અપને હાથસે ખલહારી જાઉં

મોહીની-ના ખીલાઉં હાથસે.....

રસિકલાલ-મોહીની મનહારી છેલ જખીલી પ્યારી,

તુમ્હી ખીલાવો અપને હાથસે મેં ખલહારીજાઉં

૯

મોહીની-અણી જાઓ બજરીયાંસે લાઓ કૈયાં સાડી

ચોલી કંગન ઝોર મુમકે

સાહીકો રંગકે પહેનુંગી હંગસે સખીયોમિ' બનકે
હાં તનકે સજી.
અયસી બાંકી મોહનીયા દુહ્નનીયા બનુંગી
સૌંયાલી પ્યાર કરે.

સ્ત્રીકે-ચુમકે.

મો.-સાહીકો રંગકે.

બીજો દ્રોષ.

૧૦

સાહેલીયો-સયર કીકલીયાં ખીલ ગઇ ચુધ્યાં.

ચુલો બુલબુલકી શાહી હે

બાગે બહારી મસ્તહે પ્યારી.

ચુલશનમે આબાહી હે

બુલબુલ ચહેકે હરચુલ મહેકે.

પાયે અબ અઠાજસે બહેકે

હેખો દુઃખ સંકટ પર મટકા મહેકે,

હરગમસે આબાહી હે

બાધકી લડીયાં બુધકી છગીયાં,

આવો છુટાયે શાહીકી ઘડીયાં,

બુટ ગઇ સત ઇશકકી કડીયાં.

શાહ મુબારક બાહી હે:

૧૧

સાહેલીયો-સબી શાહીકી ધુમ મચાવોરે,

દુલ્લા દુહ્નકી ખુશી બઢાવોરે

ખુશહાલીકે બાજે બજાવોરે,

નૃત કરે ઝોર તાન લગાવોરે

મંગલમે ગાને ગાવે, સુરીલી

બાજેયે હાથ ચલાવો ટોલકે બાલ મુનાવો,

ધીક તલાંગ તક (૨) ક્યાન ધીતા ધા (૩)

૧૨

ગઝલ.

કામીનો-થેહી દુઆહેંકી દુસ્મન કોલી આબર ન હો,
 મેરી તરફસે કોઈ ધસકઃત ખીમાર ન હો
 હબરો જખમ કલેજમે રિસતે રહતે હે,
 નજરકે તીરકા યારબ ન કોઈ શીકાર ન હો.
 હેરકે રાહમે પતથથે બરસતે હે મુઝ પર
 મારી તરફ કોઈ સસવા સરે આબર ન હો.
 યે લોગ ઠીઃરે મારેંગ મેરી મીદીકો.
 કીસીકી રાહમે યા રલ મેરા મબર ન હો.
 તુ ચલ કે કયમે બનાકી ખાક હો અસગર
 ફનાકે બાદલી મદી મેરી વારે ન હો.

૧૩

મનોરમા-બરકર રસકે ખ્યાલે રસીલે પીલે છબીલે પીયા
 ખ્યાલે હેં રસવાલે (૨)
 મન બાયે તોરે નયના રસીલે ખ્યારે... પીલે.
 જાલે જગરકે નીરાલે કુવે હે
 દીલે ખીસમીલકે આવોજ,
 આવો લગાવો ગલે, આવોજ-આવો.
 સર પરતાપ-તન મન ધન સખ વાફ મેં તુઝ પર
 વાફ નિસાફ મેં તુઝ પર જન.
 જ્યા પીલે રસીલે છબીલે... પીયા.

૧૪

સાહેલીયાં-ગાયે ખુશીમે નાયે સલી.
 કરો મીલ સખીયા રંગ રસીયાં
 ખ્યારી જ્યા હય રોહન સમાં
 હે. ખ્યારા ખ્યારા હયસા આતી
 આજકલી ઉસ જ્યાકી ખીલી
 સગરી મહેકતી હેરી રાખી ગયે.....

૧૫

કારો ન-પકડો ધસકો સરકો મેં ખુન કરાને બાલા.
 ખુસદરાય-બનેદો કારોગા સારેબ મેં હું લોલાબાલા,

હારોગા-ફાંસી પર ચઢકર તુ કરના યાદ જાણીશી.
 ખુસદરાય-હાથ થે ક્યસી નઈ આરત આપ નહીંલાણી,
 ખુસદરાય-અરર મેરે સરકા ક્યુબર કર ડાણી
 હારોગા-ચુપ રહેરી જાણી.

ક્યા સામત હે ક્યા મત હે.

હે મેરે ઇન્દર એ ક્યસા ગરબડ સરબડ ગોઠાણી

૧૬

સાહેલી-ગુલશનમે આજ બહાર હે છાઈ હે હરીયાલી
 ફુલા પર આજ નિખારહે મસ્તહે ડાલી હાલી
 સબ સખીયાં મીલકર ગાયે.

નરગીજામે આંખ લેઢાયે,

સોસનસે જખાં મીલાયે,

લાલકો મસ્ત બનાયે—ગુલશનમે.

માલતી-કાલી ઘડા ધીર આપ ચમનમેરીમઝીમ પડત ફુઆરે
 હારે દુખો ગુધયાં...રીમઝીમ,

સાહેલી-કોયલ મોર બપેયા બોલતહે,

લેલેકે સ્વર પ્યારા

કરત મતવારા

મગન હે પ્રાન હમારા...ગુલશનમે.

દોપ ત્રીજે.

૧૭

સાહેબાંયોં—જેયં બલેયા મોરી સરનેકુ પનીયા

સરનેકુ પનીયા [૨]

મોરા કહા માનત નાહી. અયસે કુકાયે મોઢે.

મારેક મનીયા,જેય, બીરહ અગનસે મોઢે જલાવત.

નિશદીન પીયા રહે. પીકે સોતનીયા.....જેય....

૧૮

નાયા,-આગરેશ માધરેશ મંગવાહે લાંબાદેવરીયા-આગરે,

દામતો ચુકાહે શાશ માધરે,

એને મારીક સોગન દેવરીયા એને માધરે-આગરે.

દાદીલે જરૂરીલે બાંધર ખાલે થુ દેવરીયા (૧)
 મોથે તો ભમિલા યારો ભાઈર
 થને ખરીક સોગન દેવરીયા થેને મોઢર
 સાંગાનેરરો સાલુડો મંગરાડે લાંબ દેવરીયા (૨)
 દામતો ચુકાદે ખારો ભાઈર.
 થને ખરીક સોગન દેવરીયા થેને મોઢર.
 સીર ખલે પત્થરણો લે બાયરસોભ થું દેવરીયા (૧)
 મોથે મુવેશા યારો ભાઈર,
 થને ખરીક સોગન દેવરીયા થેને મોઢર.

૧૯

દારોગા-તુ ખોલ ધુંધટ શરમાતી કયેં હે
 માન રસીલી માન તુ માન રસીલી મા...ન
 રસિકલાલ-મેના ખોલુંગી ના ચલુંગી માફ કરો મહેરબાન
 બસ ચહાંસે કરો પરરતાન હુડો કબરતાન,
 દા- આશીક તેરા હું મેં જાની સુઝકો ગલે લગાવો
 ર- રસિકલાલકી માથુક હું ફીતના નકી જગાવો (૨)
 દા- કહેના મેગ માન રસીલી કહેના મેરા માન
 હે જોખન રસકા દાન જાની જોખન રસકા દાન
 ર- અખમેં હું જાન તેરા મેં હું ખાવા જાન,

૨૦

સખ-એજ્યુએટકા ગડબડ ખાલા કયસા લાયા રંગ,
 કોગયે તંગ જાળ મીલ સગરે વાઈ હયતો.
 અક્કલથી મસમત કરહી હો ગઈ સખ સફા...ઈ.
 બુગજ નીકાલો અપને દીલસે ગલે મીલ સખ ભાઈ
 એ- એક્સીલિન્ટ (૨) હીમર (૨) રસીકલાલ,
 ર- કયા કહેનાઈ (૩) એપસટર-ય.
 ખુ- વા-હ,.....વાહ.....
 ઝ- વરીકરજુકા મંલ અરજા પદાયા
 ખુ- રોજ નામચેકે હાય ઠંડે ખીલાયા
 ર- શુશીલાકો અપની છઠાહી પાયા,
 સખ- નોટ ઝોકકા સારા કુવા સફાયા,

